

УДК 338.45

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ВУГІЛЛЯ

Обухова Наталя Олександрівна, старший викладач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, obukhovanataly@gmail.com, +380975785711

Судніцина Вікторія Михайлівна, студентка групи БА-16-М, Приазовський державний технічний університет, м. Маріуполь, vi_vi032@mail.ru, +380972244510

Natalia Obukhova, Senior Lecturer of Marketing and Business Administration, Pryazovskyi State Technical University, Mariupol

Sudnitsina Viktoriya, student group BA-16-M, Azov State Technical University, m. Mariupol

N.Obukhova, V. Sudnitsina. Modern trends in the coal market.

In this work addressing industry composition of coal consumers, world coal consumption. The main customers include: electricity, cement, pulp and paper, chemical industry, metallurgy. The world's largest consumer of coal is China and the United States. Demand for thermal coal continues to rise in some Asian countries with rapid population growth and electricity demand. Along with traditional importers (Japan, South Korea and Taiwan) import steam coal also expand Malaysia, Thailand, Philippines. Projected global trade in coal for 20 years will increase by about 25%, but the competition in this market remain acute. The current state of the coal industry in Ukraine remains unsatisfactory seen falling coal production while forecasting the development of these trends in the future. Low technical level of coal production, a significant depreciation of fixed assets, lack of financial resources to update them; poor logistics are the main factors that hinder the development of this industry in Ukraine. The strategic course of Ukraine is aimed at taking the country to the level of the maximum energy independence in 2025 due to energy saving and maximum diversification of primary energy. The strategic aim of the coal industry is in need of preserving the existing production potential field conditions for its renewal and efficiency of operation. The analysis also problems of the coal industry in Ukraine. The current state of the coal industry. Noted general trends coal industries around the world. Are possible ways to achieve the strategic goal of the industry.

Обухова Н., Судніцина В. Сучасні тенденції розвитку ринку вугілля.

Розглянуто галузевий склад споживачів вугілля та світове споживання вугілля. До числа основних споживачів відносяться: електроенергетика, цементна, целюлозно-паперова, хімічна промисловість, чорна металургія. У світі найбільшим споживачем вугілля є Китай та США. Попит на енергетичне вугілля продовжує зростати в ряді азіатських країн з швидким зростанням народонаселення і потреб в електроенергії. Поряд з традиційними імпортерами (Японія, Республіка Корея і Тайвань) ввезення енергетичного вугілля розширюють також Малайзія, Таїланд, Філіппіни. За прогнозами світова торгівля вугіллям у майбутні 20 років збільшиться приблизно на 25%, однак конкуренція на даному ринку залишиться досить гострою. Сучасний стан вугільної галузі в Україні залишається незадовільним: простежується падіння видобутку вугілля при одночасному прогнозуванні розвитку цих тенденцій у майбутньому. Низький технічний рівень видобутку вугілля, значна зношеність основних фондів, нестача фінансових ресурсів на їх оновлення; незадовільне матеріально-технічне забезпечення є основними чинниками, які стримують розвиток даної галузі в Україні. Стратегічний курс України направлений на виведення країни на рівень максимальної енергетичної незалежності у 2025 році за рахунок енергозаощадження та максимальної диверсифікації постачання первинних енергоресурсів. Стратегічна мета розвитку вугільної промисловості полягає у потребі збереження існуючого виробничого потенціалу галузі за умов його оновлення і підвищення ефективності функціонування. Проаналізовано також проблеми вугільної промисловості України. Проаналізовано сучасний стан вугільної промисловості. Відзначено загальні тенденції розвитку вугільних галузей різних країн світу. Наведено можливі шляхи досягнення стратегічної мети розвитку галузі.

Обухова Н., Судніцина В. Современные тенденции развития рынка угля.

Рассмотрены отраслевой состав потребителей угля и мировое потребление угля. К числу основных потребителей относятся: электроэнергетика, цементная, целлюлозно-бумажная, химическая промышленность, черная металлургия. В мире крупнейшим потребителем угля являются Китай и США. Спрос на энергетический уголь продолжает расти в ряде азиатских стран с быстрым ростом народонаселения и потребностей в электроэнергии. Наряду с традиционными импортерами (Япония, Республика Корея и Тайвань) ввоз энергетического угля расширяют также Малайзия, Таиланд, Филиппины. По прогнозам мировая торговля углем в предстоящие 20 лет увеличится примерно на 25%, однако конкуренция на данном рынке останется достаточно острой. Современное состояние угольной отрасли в Украине остается неудовлетворительным: наблюдается падение добычи угля при одновременном прогнозировании развития этих тенденций в будущем. Низкий технический уровень добычи угля, значительная изношенность основных фондов, недостаток финансовых ресурсов на их обновление; неудовлетворительное материально-техническое обеспечение являются основными факторами, которые сдерживают развитие данной отрасли в Украине. Стратегический курс Украины направлен на вывод страны на уровень максимальной энергетической независимости в 2025 году за счет энергосбережения и максимальной диверсификации поставок первичных энергоресурсов. Стратегическая цель развития угольной промышленности заключается в необходимости сохранения существующего производственного потенциала отрасли в условиях его обновления и повышения

эффективности функционирования. Проанализированы также проблемы угольной промышленности Украины. Проанализировано современное состояние угольной промышленности. Отмечено общие тенденции развития угольных отраслей разных стран мира. Приведены возможные пути достижения стратегической цели развития отрасли.

Постановка проблем. Вугільна промисловість була і продовжує залишатися однією з найважливіших галузей економіки. Так, в період промислової революції вугілля було основним джерелом енергії, однак у другій половині ХХ століття його значення дещо знизилося, головним чином, через його негативний вплив на навколишнє середовище. Проте, той факт, що використання вугілля в кілька разів дешевше використання природного газу та нафти, дозволило вугледобувним підприємствам повернути до себе прихильність інвесторів в період, коли ціни на нафту істотно зросли, а нові технології дозволяють вважати його вже не таким «брудним» паливом, як було раніше. Крім того, з вугілля зараз виготовляють напівпровідники, високотемпературні мастила, медикаменти.

Таким чином, актуальність даної теми полягає в тому, що для України видобуток вугілля є стратегічно важливим напрямком розвитку економіки країни, тому що від стабільності функціонування вугільної промисловості залежить стан суміжних галузей – металургії та електроенергетики.

Незважаючи на те, що нині вугільна галузь формально є власністю держави, значні сегменти галузі фактично підконтрольні певним промисловим групам споживачів. Така ситуація перешкоджає тенденції формування рівних зі світовими цінами на українському ринку вугілля, оскільки найважливішим принципом ринкової економіки є конкуренція, яка заснована на підвищенні ефективності виробництва та якості видобутого вугілля. У результаті внутрішній ринок вугілля можна охарактеризувати як недостатньо конкурентний. Також на конкуренції ринку залишає свій відбиток і державна підтримка галузі.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Проблема дослідження глобальних тенденцій гірничодобувної галузі присвячена велика кількість наукових робіт зарубіжних авторів, таких, як Дж. Говендер, Дж.Червік, М. Хейні, В. Нордхаус, так і вітчизняних – Т. Алізаєв, Г. Півняк, А. Лаптев, В. Бараннік, Ю.Третьяков.

Виділення невирішеної проблеми. Підвищений попит на вугілля зараз пред'являють країни з економікою, що розвивається, в першу чергу, Китай і Індія. Високі темпи економічного зростання, що супроводжуються активним розвитком промисловості і будівництвом транспортних магістралей, зумовлюють підвищені потреби цих країн в дешевому енергоносії.

Метою даної статті є визначення перспектив розвитку вугільної промисловості України.

Вугільна промисловість - найстаріша галузь у видобутку мінерального палива, яка до сих пір забезпечує значну частину потреб світової енергетики в паливі, особливо у виробленні електроенергії. За деякими даними, світові прогностичні геологічні запаси мінерального палива перевищують 12,5 трлн. т. При сучасному рівні видобутку цих ресурсів має вистачити на 1000 років.

Отже, виходячи з наявних даних про рівень забезпеченості природними запасами нафти, газу і вугілля, в довгостроковій перспективі вугілля є найбільш доступним і надійним енергетичним ресурсом на планеті в порівнянні з іншими альтернативними джерелами палива.

Якщо розглядати галузевий склад споживачів вугілля, що до числа основних в даний час відносяться наступні: електроенергетика (45%), цементна, целюлозно-паперова, хімічна промисловість (25%), чорна металургія (20%), інші (10%) (рис.1) .

Незважаючи на широку поширеність вугільних родовищ, близько 60% промислових запасів вугілля зосереджено в трьох регіонах: в США (25%), на території колишнього Радянського союзу (23%) і в Китаї (12%). На такі вугледобувні країни, як Австралія, Індія, доводиться в цілому 29% промислових запасів. За даними Міжнародного щорічника вугільної промисловості, опублікованого Адміністрацією енергетичної інформації Міністерства енергетики США, світові запаси вугілля складають 982 714 млн. т, в тому числі кам'яного вугілля - 478 771 млн. т і бурого вугілля - 430 293 млн. т.

На сьогоднішній день найбільшим споживачем вугілля є Китай: на його частку припадає 38,6% світового споживання цього виду палива. Друге місце займають США, їх частка складає 18,4%. Значну потребу у вугіллі в США відчуває електроенергетика: незважаючи на проблеми екологічного характеру, більше половини енергетичних потужностей виробляється на електростанціях, що використовують вугілля. Основною причиною широкого застосування вугілля в американській електроенергетиці є його низька вартість. Згідно з дослідженнями

Кембриджської Асоціації (Cambridge Energy Research Associates), виробництво електроенергії на вугільних електростанціях в два рази дешевше виробництва на електростанціях, що використовують як паливо природний газ. [4]

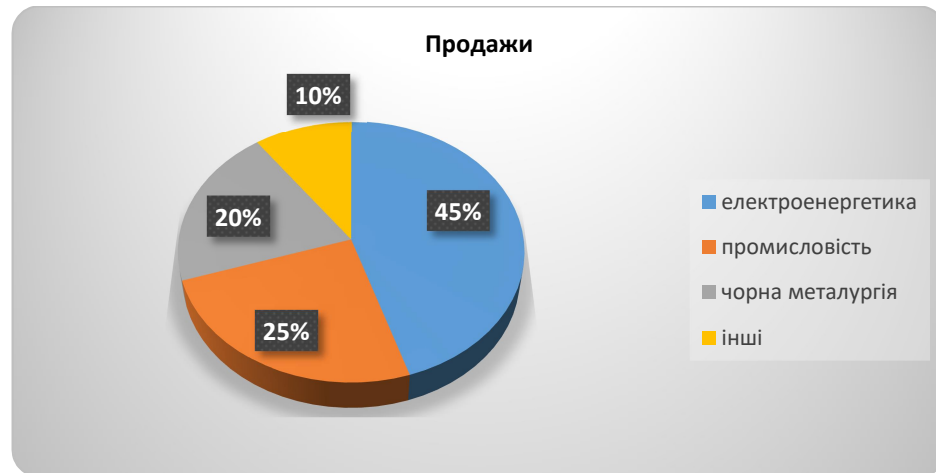

Рис. 1 Склад споживачів вугілля, у %.

Попит на енергетичне вугілля продовжує зростати в ряді азійських країн з швидким зростанням народонаселення і потреб в електроенергії. Поряд з традиційними імпортерами (Японія, Республіка Корея і Тайвань) ввезення енергетичного вугілля розширюють також Малайзія, Таїланд, Філіппіни і тепер Китай.

Таблиця 1. Світове споживання вугілля, 1995-2015 рр., млн т.

Територія	1995	2000	2005	2010	2015
Північна Америка	919,0	1057,8	1085,0	1121,3	1175,7
Західна Європа	550,8	510,8	478,1	457,2	436,4
Промислово розвинені країни Азії	232,2	235,0	261,3	264,0	268,5
Східна Європа	847,3	732,1	732,1	686,8	632,3
Країни що розвиваються	2094,7	2374,1	2810,5	3259,6	3696,8
Усього	4644,9	4909,8	5788,8	6209,8	6209,8

Використовуючи данні табл. 1, можна побудувати лінію тренду світового споживання вугілля.

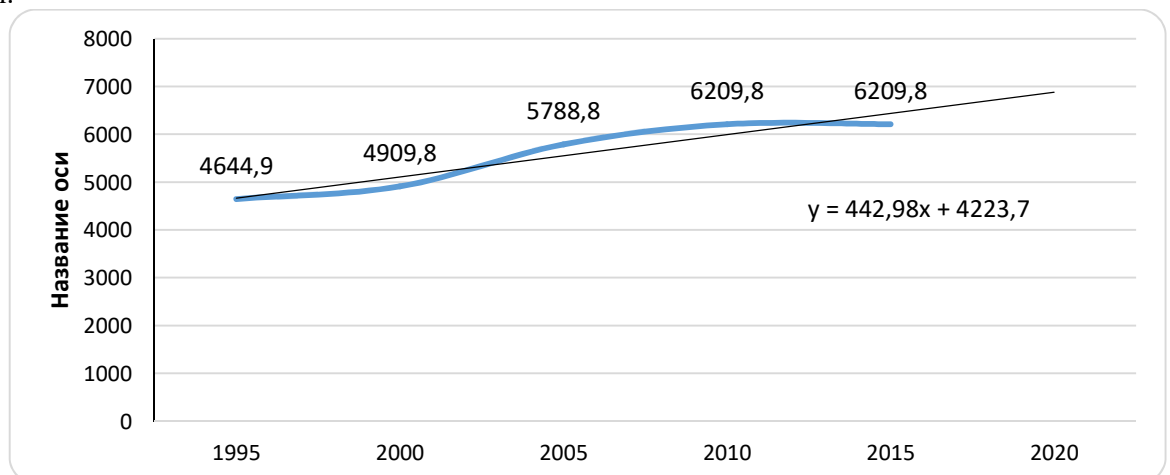

Рис. 2 Лінія тренду світового споживання вугілля

За прогнозами Міністерства енергетики США, світова торгівля вугіллям у майбутні 20 років збільшиться приблизно на 25%, однак конкуренція на даному ринку залишиться досить гострою.

За наявними прогнозами, в найближчі 10 років збільшаться поставки на європейський ринок з частки країн Південної Америки. Імовірно, відвантаження вугілля з Польщі до Західної Європи зменшаться на 50%, тоді як поставки цього виду вугілля з США і Австралії збережуться приблизно на нинішньому рівні. Попит на вугілля в країнах Азії і його імпорт в перспективі зростатимуть. Приріст імпорту вугілля в регіон, як і раніше, доведеться на Японію, Південну Корею і Тайвань. За прогнозами, Китай збільшить імпорт вугілля, розширить його також Індія. Очікується, що Австралія збільшить сюди відвантаження вугілля з 125 млн. т в 1997 р. до приблизно 190 млн. до 2020 р., а поставки з ПАР виростуть з 18 млн. т до 36 млн. т. Перспективи для розширення експорту вугілля в країни АТР має і Індонезія. У той же час експорт в регіон з США.

Аналіз останніх даних показав, що сучасний стан вугільної галузі в Україні залишається незадовільним. Простежується падіння видобутку вугілля при одночасному прогнозуванні розвитку цих тенденцій у майбутньому. Для вугільних підприємств України характерним є низький технічний рівень видобутку вугілля, значна зношеність основних фондів (80–90%), нестача фінансових ресурсів на їх оновлення; незадовільне матеріально-технічне забезпечення (понад 95% шахт експлуатуються без реконструкції понад 20 років).

Державний сектор, який має більш складні природні й виробничі умови, звужується і деградує внаслідок приватизації, передачі в оренду та концесію кращих підприємств, а також неефективного господарювання, є збитковим, обтяженим великими боргами, і його стан слід оцінювати як кризовий. [1, с. 37]

В рамках українського сектору енергетичного вугілля всі марки енергетичного вугілля об'єднано у дві групи: газова група і антрацитова група. Український вугільний ринок характеризується дефіцитом та необхідністю імпорту вугілля у 2015-2016 рр. (у зв'язку з утратою контролю над частиною Донецької та Луганської областей) та надлишком пропозиції у 2025-2035 рр. (насамперед у зв'язку зі зменшенням споживання).

У 2015 році Україна спожила 29.6 млн. т товарного енергетичного вугілля, лише ~66% якого було забезпечено власним видобутком. Наразі у структурі споживання переважає газове вугілля (66%).

Обсяг видобутку у 2013-2015 рр. скоротився на ~50% (в т.ч. антрациту на ~90%) у зв'язку з утратою контролю над частиною вугільного басейну в Донецькій та Луганській областях. Україна перестала бути експортером вугілля та імпортувала 7 млн. т вугілля.

Стратегічний курс України направлений на виведення країни на рівень максимальної енергетичної незалежності у 2025 році за рахунок енергозаощадження та максимальної диверсифікації постачання первинних енергоресурсів, та у 2035 році за рахунок успішної реалізації проектів розробки покладів природного газу, в тому числі з нетрадиційних джерел. [3]

Завдяки зміні законодавства у вугільному секторі буде забезпечено проведення оптимізації шахтного фонду та перехід на ринкові принципи формування цін на купівлі-продажу вугілля:

- Державна програма і відповідна законодавча база закриття нерентабельних шахт із врахуванням соціальних наслідків у регіоні;
- Припинення практики виділення видатків з державного бюджету на підтримку рентабельності господарювання суб'єктам ринків (вугілля); застосування принципів законодавства ЄС в частині організації державної підтримки окремих видів діяльності;
- Створення системи прямих ринкових відносин між виробником вугілля та його споживачами.

Також пройде розробка та втілення програми реформування галузі, в т.ч. державних вугільних шахт (перший етап):

- Ліквідація/консервація 30 державних шахт;
- Перекваліфікація 40 тис. шахтарів, залучення їх до інфраструктурних проектів;
- Перехід до самоокупності видобутку вугілля та скорочення до 2020 р. державної підтримки тільки на забезпечення технологічно та екологічно безпечного стану вугільних підприємств;
- Завершення приватизації життєздатних підприємств галузі;
- Запровадження програми відбудови зруйнованої інфраструктури та об'єктів вугільного сектора у Донецькій та Луганській областях відповідно до потреб нової структури економіки регіону та на сучасних технологічних засадах;

- Незалежний міжнародний аудит реального фізичного стану шахт, розташованих на території Донецької та Луганської областей;
- Ліквідація державного оптового покупця вугілля (ДП “Вугілля України”), в т.ч. аудит ДП “Вугілля України” з оприлюдненням результатів його господарської діяльності;
- Запровадження біржової торгівлі вугільною продукцією та безперешкодний допуск на ринок імпортного вугілля.

Висновок. Проаналізувавши сучасний стан вугільної промисловості, можна зробити висновок, що зменшення виробничих потужностей призвело до зниження обсягу видобутку вугілля, що недостатньо для забезпечення потреб національної економіки та призводить до імпорту вугілля. Стратегічна мета розвитку вугільної промисловості полягає у потребі збереження існуючого виробничого потенціалу галузі за умов його оновлення і підвищення ефективності функціонування.

Список використаних джерел:

1. Амоша О. І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України: наук. доп. / О.І. Амоша, Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватський; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 44 с
2. Стариченко Л. Л., Фокіна І. В. Сучасний стан та перспективи розвитку вугільної промисловості України (Економічний вісник Донбасу № 2 (36), 2014, с 45-49)
3. Офіційний сайт «Міністерство енергетики та вугільної промисловості України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/>
4. Secretary-General of UNCTAD. United Nations Conference on Trade and Development [Електронний ресурс] : Review of Maritime Transport, 2014. – С. 134. – Режим доступу к отчету : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2014_ru.pdf
5. Secretary-General of UNCTAD. United Nations Conference on Trade and Development [Електронний ресурс] : Review of Maritime Transport, 2015. – С. 108. – Режим доступу к отчету : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2015_en.pdf

References (BSI):

1. Amosha O.I.(2013) Stan, osnovni problemy i perspektivy vuhilnoi promyslovosti Ukrainy [Status, main problems and prospects of coal industry of Ukraine]. – Donetsk : nauk. dop. / O.I. Amosha, L.L. Starychenko, D.Yu. Cherevatskyi; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. [in Ukrainian].
2. Starychenko L. L., Fokina I. V. (2014) Suchasnyi stan ta perspektivy rozvytku vuhilnoi promyslovosti Ukrainy [Current status and prospects of coal industry of Ukraine] (Ekonomichnyi visnyk Donbasu # 2 (36) [in Ukrainian].
3. Ofitsiyniy sait «Ministerstvo enerhetyky ta vuhilnoi promyslovosti Ukrainy» [The official site "Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine"], [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/>
4. Secretary-General of UNCTAD. (2014) United Nations Conference on Trade and Development [Elektronnyi resurs]] : Review of Maritime Transport,–Rezhym dostupa k otchetu : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2014_ru.pdf [in Russian].
5. Secretary-General of UNCTAD.(2015) United Nations Conference on Trade and Development [Elektronnyi resurs]] : Review of Maritime Transport,– Rezhym dostupa k otchetu : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2015_en.pdf [in Russian].

Keywords: development of the coal industry, world consumption of coal.

Ключові слова : розвиток вугільної промисловості, світове споживання вугілля.

Ключевые слова: развитие угольной промышленности, мировое потребление угля.

Рецензент: д.е.н, професор, зав.кафедри «Маркетинг та бізнес-адміністрування» Гончар В.В.